

בס"ד יז אדר ב' תשעו חודש שמרביץ בו בשמחה-אין שמחה אלא בבשר

בענין כשרות העופות המצוי בהם לקותא בראש השוק

היות שהודעתי בשער בת רבים כי העופות שיש בהם הלכותא, הנעשית ע"י זריקת החיסון, אסורים באכילה, וזאת בעקבות בדיקה שעשיתי בג' עופות, ומצאתי קלקולים בגיד במקום הלכותא שהיו נראים לי כודאי טריפה. אך כעת ב"ה לאחר שהייתי במשחטה למעלה מחמש שעות, ובדקתי עשרות רבות של עופות, עד לכמאה עופות בבדיקה מדוקדקת, ובהקפת ב' השוקיים בהשוואה אחת לרעותה, חוזרני בי, אחר שנוכחתי לדעת שעל אף שבס"ד חנני השי"ת בהבנת בדיקת העופות, מ"מ טעיתי בצורת פתיחת מקום הלכותא, עד שהוטעתי עיי"ז בהבחנה הנכונה, ואחר שדברתי בקצרה עם הגאון ר"נ יברוב שליט"א, הוזהרו בעיני טענותיו והתברר שבא בטענה חדשה שלדעתי אין לחשוש לה, והעולה מכל הדברים הוא שהעופות כשרים לכתחילה.

א. בתחילה נקדים רקע הדבר, מקום ההזרקה הוא בראש השוק מקום העיגול, הזריקה היא תת עורית, מבנה עור העוף הוא, עור חיצון, תחתיו ישנו קרום דק ושקוף העוטף את העוף, ההזרקה נעשית בצורה אלכסונית לתוך השריר, תחת קרום זה, החיסון מכיל חיידקים מומתים ותוספת שומנים ומרכיבים שונים, חלק מהחומר המוזרק מחלחל תחת הקרום כלפי מטה, וכתוצאה מהצטברות החומר במקום זה נוצרת דלקת תחת הקרום, תהליך הדלקת הוא כך, הכדוריות הלבנות נלחמות נגד החיידק ונוצר עיי"ז נוזל סמיך של מוגלה, התוצאה הניכרת לעינינו מבחוץ היא כתם לבן בקרום עם נפיחות מסויימת שנוצרת ע"י מילוי המוגלה ושיירי החומר, דלקת זו ע"פ הרופאים אינה זיהומית, ובתרגולות הודו ששוחים זמן נוסף עד לשחיתתם, מתרפא מקום הדלקת, ונעלם מקום הכתם הנ"ל. דלקת זו כפי שאמרנו נמצאת תחת הקרום, ומתחתיה ממש נוגעת בגיד החיצוני הרחב.

ב. נידון שאלה זו, נוגע לגיד החיצון הרחב בלבד, כיון שדלקת זו אינה מגיעה לשום גיד אחר אלא יש הפסק בשר בריא, בין המקום הלכוי, לשאר הגידין, ובכה"ג לא נחשב כריעותא לגבי שאר הגידים, כמבואר בלבושי שרד ס"ז סי"ג, ובמקדש מעט אות ט"ו, ובזבחי צדק אות י"ח, וכן פסק המהרש"ם בדע"ת מי דעת ס"ט.

ג. בבדיקה מדוקדקת שעשיתי במשחטה, בעשרות עופות, עד לכמאה עופות, ואחר שקילפתי היטב את כל הקרום הלכוי, והגבהתי את הגיד, נמצא הגיד שלם ויפה, בלא כל שינוי במראה, ובחוזק, ובדקתי ומצאתי גם ששזה לחלוטין בתכונתו, לגיד שברגל השניה, שלא הוזרק לתוכה.

ד. הגרנ"י במכתבו הראשון עורר את השאלה אודות לקותא זו הגורמת לקלקולים בגיד בחלק הנמצא תחת הלכותא, כעת מתברר למעלה מכל ספק שאין בכח חומר זה או מוגלה זו לקלקל את הגיד הנמצא תחתיו שלא נמצא אפילו גיד אחד מקולקל במקום הלכותא וראייה זו היא הכרעה ברורה לומר שאינו ריעותא כלל.

ה. ואין לטעון כאן שאין אנו בקיאים בבדיקת הגידין לדעת ע"פ זה שאין בכח החומר הדלקת לקלקל הגיד, דברור שאין דברי הרמ"א אמורים לענין גיד, שכל דבריו אמורים רק היכן ורק אחר שקבענו שהריעותא חשובה ריעותא, שיש לנו ריעותא ברורה לפנינו שיוודעים שיש בכוחה לקלקל הגיד או להעיד על קלקול הגיד אזי חשינו לגיד ואמרין שאין אנו בקיאים בבדיקתה, אבל כל שיש שינוי מסוים, ולא הוחזק שיש בכוחו לקלקל הגיד, אין צריך לחשוש לה, ובדאי וכ"ש אחר שראינו בעינינו מאות ואלפים שאין בגיד כל שינוי מוכח שאין בכוחה לקלקל הגיד, ומכיון שהלכותא הנמצאת, אינה מהנזכרות בפוסקים להחשב כריעותא, וכמו שנבאר להלן, לכך כל שלא ראינו שיש בכח לקותא זו לקלקל הגיד ולא קבענו שהמקרה הקיים הוא "ריעותא" לא מחזקין ריעותא והעוף בחזקת כשרות, וכן מבואר בחו"ד סימן נ' שרק היכא שיש ריעותא ברורה אסרינן בספק השקול אבל כשיש ספק בריעותא עצמה מעמידים הבהמה בחזקת כשרות ומותרת, עיי"ש, וכן מבואר בשו"ת קנה בשם ח"א דלקבוע איכות הריעותא סמכין על בקיאותינו.

ו. ועוד נראה דבני"ד י"ל דבקיאים, מכיון שכל הנידון הוא נוגע רק לגיד החיצוני הרחב בלבד, ולא לשאר הגידין וכנ"ל, ובזה י"ל שאנו בקיאים, כיון שבפוסקים נאמרו ב' טעמים מדוע אא"ב או משום שיש הרבה גידין, או משום שהם דקין, וא"כ בני"ד שהספק נוגע לגיד אחד בלבד, ואינו מהגידין הדקין, אלא הוא רחב דיו, בזה אנו בקיאים וכ"ש לענין לקבוע שאינו ריעותא, ודברי הרמ"א אמורים רק כשהריעותא הוא בבשר שבין כל הגידין כדמוכח מסברתו.

ז. ועתה נבאר שאין בלקותא זו מהריעותות הנזכרים בפוסקים, תחילה יש לדון מצד המצאות מוגלה סביב הגיד שמא גורם לקלקול הגיד, הנה כאמור אין זה מיוחד בשר אלא נוזל סמיך הנוצר ע"י התנגדות הכדוריות הלבנות נגד החיידק הגורמת להוצרות נוזל זה, ושאלה זו כבר נידונה בעבר ע"י גדולי ישראל וצוק"ל והתירוהו מכמה טעמים, הגרי"ש אלישיב נקט שאינו נחשב כריעותא לגיד אפי' אם נדון את המוגלה מצד עצמה כריקבון, מ"מ מוגלה נחשבת כדבר נפרד ובפני עצמה מהבשר והגידים שסביבה, ואינו בהכרח שתקלקל את הגידים שבסמוך לה, משא"כ ריקבון בשר המתערב הלאה בבשר עצמו, ומטבעו שממשיך והולך הלאה והלאה, שם חיישינן שפיר לליקוי

הגידים, ואמר ראי' לכך מריאה דמלאה מוגלה כשרה, כ"ז שלא הגיעה למצב של נשפכה כקיתון וכו', שהוא ליקוי גמור בבשר הריאה עצמו ולא חיישינן שקלקלה המוגלה את עורות הריאה וסימפוזיה והיינו טעמא משום דטבע המוגלה שהוא נפרד ובפני עצמו מהבשר והעורות שסביבו עכת"ד (כן אמר להגר"א רובין שליט"א הו"ד בספרו עמודי שש פ"ה בעה"א ז-ח ובדקתי לקותא האמורה בעופות אחרי הקפאה והוצאתי את המוגלה כמין דף, דבר המוכיח שוב שהוא מוגלה נפרדת בלא שום קשר לקרום ולגיד) והביא עוד שם שבבית מדרשו של הגרי"ש ואזנר מכשירים בכה"ג שנמצא מוגלה ונראה שהוא ע"פ מ"ש בשו"ת שבה"ל ח"ג ס"ק שכשיש מים סביב הגיד שנוצרים ממחלה שאינה באה מפסיקת הגידין אין להטריף שאינו מקלקל הגידין וע"כ מצד המוגלה שיוצעים מקורה ודאי אין להחשיבו כריעותא לגיד, כהכרעת גדולי הדור הגרי"ש אלישיב והגר"ש ואזנר.

ח. אמנם הגרנ"י טוען להחשיב כריעותא מה שהקרום דבוק היטב לגיד, ובמחילת כ"ת לא ידעתי מקור וסמך לריעותא כזו שלא נמצא לא בראשונים ולא באחרונים ואין בו לא מן הסברא ולא מן ההגיון מאחר וסיבת הדביקות ידועה שסיבתה אינה מהגיד אלא מהדלקת שיצרה מוגלה המכילה חומר דביק, וכפי שכל בן אנוש נוכח לדעת בפצע מוגלתי שנוצר בגופו, ודבר זה דומה למי שהזריק על הגיד דבק, שבדאי לא יעלה על הדעת להחשיבו כריעותא לגיד, וכן מוכח מסי' מ' ס"ז לגבי טרפס הלב הדבוק ללב שהביא בשו"ע שיש אומרים שהוא חשש טריפה כשמוצאים קורט דם בלב שאז חוששים שיש נקב בלב וע"י הליחות היוצאים מהלב נדבק הטרפס ומוכח שעצם הדביקות כשיוצעים שהסיבה היא מבחוץ אינו חסרון כלל, וגם שם תמה ביד יהודה שאין כל ראייה ממה שנדבק לחשוש שניקב אף שהגורם הוא מצד הלב מ"מ יותר יש לומר שנעשה ע"י שנתחמם הבשר וקלט השומן אליו ובדאי תולים יותר בחולי וכל שלא שלט החולי אין לחוש עכת"ד ובדאי כאן שאנו יודעים סיבת הדביקות אין כאן ריעותא כלל [ומה שמו"ר הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל תלה הריעותא לפי חוזק הדביקות אינו ענין לכאן ששם מצא שבחולי שגורם היבשות אם הוא במצב שנדבק היטב אזי גורם גם לקלקול הגידים ואם החולי לא שלט באופן שנדבק היטב לא מקלקל כמעט את הגידין אבל לולא שראה שגורם לקלקול הגיד לא היה מקום להחשיבו כריעותא שהקובע להחשיב ריעותא הוא לא מחמת הדביקות אלא משום החולי שמוצאים שמקלקל הגיד ואינו ענין לכאן]

ט. עוד יש לבאר שאין כאן ענין ריעותא מחמת הקלקול בקרום דנחשיבו כרקובן בשר, שבדקתי עופות קפואים שהופשרו, וכידוע תהליך ההקפאה גורם להפרדת חלקים (כיון שכל חומר יש לו תהליך הקפאה שונה) ובדקתי הקרום במקום הלכותא וראיתי שהקרום נקלף והוא בשלימות ושקוף כקרום בריא בלא לקותא.

י. ונראה דאף אם יוצר מצב של לקותא בקרום מ"מ אין להחשיבו ריעותא לגיד שהרי במקום לקותא זו על גבי הגיד החיצון אין בשר כלל אלא קרום בלבד, ולכך אף אם נחשבו כקלקול הוא קלקול קרום ולא קלקול בשר [אני כותב זאת לאפקי מה ששמעתי מכמה הטועים לומר שיש כאן רקבון בשר והוא טעות כיון שבמקום זה אין בשר כלל ומה שרצה אחד לומר שנוצר בעוף שמן שיש לו בשר ע"ג הגיד, טעותו מוכחת על פניו שהרי באותו עוף עצמו ברגל השניה רואים שאין בשר] וכיון שהוא קלקול קרום בלבד נראה פשוט שאין לחשבו כריעותא לענין הגיד, דודאי קרום הדק כקליפת השום, בקל יכול להתקלקל, ולכך אף אם רואים גורם המקלקל קרום, אינו הוכחה לחשוש שיוכל לקלקל גם גיד החזק ועב ממנו עשרות מונים, והוי בכלל לא מחזקין ריעותא, הגע בעצמך כלי קל שראינו שיש בכוחו לקרוע נילון דק, וכי נחזיק ע"ז לחשוש שיש בכוחו לקרוע דבר עב וחזק ממנו, ולכך אינו דומה לרקבון בשר שנחשב כריעותא לגיד.

יא. ויסוד זה מוכח מהפוסקים שלקותא בקרום אינו נחשב לריעותא כלל, שבט"ז בס"י ל"ג סק"ט כתב לענין ב' עורות הושט אם נתקלקל העליון אין לחוש לתחתון [אף בלא בדיקה שהרי אין אנו בקיאים בבדיקת הושט] אלא א"כ שלט הלכותא בכולה מבואר מדבריו שלקותא בקרום לא נחשב ללקותא, אפילו לקרום השווה לו השוכב תחתיו אלא כשהוא שולט בכולו בלבד, [וכמוכן לענין כולו אין ללמוד משם דודאי לענין קרום תחתון שהוא קרום בעלמא בקל מתקלקל ע"י העליון ובדרישה חלק גם כזה וגם לדעת ה"ט בס"י לו אין להחמיר בכולו ועי"ש בלבושי שרד שכתב ע"ז שאין להוסיף על הטריות] וזאת מלבד דברי החו"ד לעיל דכל שיש ספק בריעותא כשר.

יב. עוד יש להוסיף שמאחר ורואים שבעופות ההודו ששוהים יותר אחר החיסון מתרפא מקום הזריקה ומבואר בס' ימין משה סנ"ז סק"ב דמנהג ירושלים כשיש ריעותא להשהות עד שתתרפא ואז לשוחטה ומותרת והיינו שלענין ריעותא מסתמכים על כך שאם נתרפאה על כרחך אינו ריעותא והו"ד בדרכ"ת ס"ק נ"ג (ועי"ש מ"ש ולפ"מ שביארנו א"צ לכך) ולפ"ז בענינינו שרואים שמתרפא בהודו וכפי הנראה גם יתרפא בתרנגולות סתם אין להחשיבו כריעותא, ושמעתי מעד נאמן שאמר בשם הגאון ר"ד שוימער שליט"א שבתחילה לא מצא הלכותא בתרנגולים ששחט ונראה לו שהוא מחמת שלקח עופות ששהו יותר זמן עד ששחטום וממילא התרפאו מהדלקת.

יג. כעת ראיתי בשם הגאון ר' דוד שוימער שליט"א שבעבר היה מקרים שהיו כאלו לקותות והורה הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל שאם מגיע כנגד האצבע תחתון של העצם, להחזיקו לטריפה [ושמעתי על אחד מגדולי צדיקי דורינו שליט"א שסמך ע"פ עדות זו, לאסור] אך אחר שראיתי התיאור שתיאר צורת הלכותא שהיה בעבר, נראה שאין ללמוד ממנה לענינינו וכמו שאבאר, דהנה כשנתבונן בלקותא הנמצאת כיום, נראה כי מקומה אך ורק על הגיד הרחב [והיינו גם על חלק הגיד שלהלכה אינו נידון כגיד] ולא מתפשטת על הבשר, ונראה כי הסיבה שהחומר אינו מתחלחל לתוך הבשר הוא משום שהנקבוביות הקיימות בגיד צרות יותר מאשר בבשר, ולכך במקום הבשר החומר מתחלחל, אבל כשמגיע למקום הגיד אינו מתחלחל, אלא שוהה במקומו ובתיאור המקרה שאירע לפני שלושים שנה מתאר הגר"ש לקותא שהתחילה בראש השוק, ששם יש בשר בלא גיד, וא"כ אפשר ששלט הקלקול בגוף הבשר, ולכך חשש הגר"מ להחשיבו לריעותא, והגר"ש בעצמו מעיד שהרופא הוטרניני הסיר עופות אלו ונראה מזה שהיה שם קלקול של ממש בבשר וממילא אינו דומה לענינינו

יד. במכתב מהגרנ"י הבהרת דברים 2, מביא חו"ד ויטרנר מומחה (כפי שנראים מהדברים אין זה חו"ד ספציפית על דלקת זו שאובחנה על ידו אלא חו"ד כללית) ושם לשמחתי מאשר הרופא את האבחנה שכתבנו שלובן זה הוא או

משיירי החומר או מהפרשת הנוזלים מכלי הדם כתוצאה מתהליך הדלקת, אלא שמוסיף "שם השכבה רציפה ונראית כחלק ממורקם העוף, מדובר בתאים מתים שנפגעו כתוצאה מהדלקת" אך נראה כי מקרה שלנו אינו קשור לכך כיון שהקרומים שמעליו שלם, וכן הגיד, וניכר שאין פגיעה בתאים, וודאי כונת הרופא היא דוקא כשהשכבה רציפה עם הבשר באותו גובה ואינה בולטת לחוץ, אלא משתלב בהמשך וחלק ממורקם העוף, שאז מוכיח שכיילתה ואכלה את תאי הבשר שהיו במקום זה, אלא שבמקרה שלנו אינו מתרחש, ולכך אין חשש זה, ולכך גם מה שהביא שמוות התאים גורמת לפגיעה בגיד אינו שייך לענינו, שאין פגיעה בתאים, ומה שמביא בנוסף שההפרשה הנוזלית פוגעת בגיד, שצריך שיהיה יבש, ודאי מתכוין לפגיעה מוחשית, ובמקרה שלנו אנו רואים בחוש במאות עופות, שאינו פוגע בגיד כלל, וכן ניתנה הבחנה מקצועית של המקרה לגופו ע"י הוטרנר ד"ר בן ציון פרלמן שחיוה דעתו אחר אבחון העופות וכתב בדו"ח הבדיקה כי "לא היה בפועל שום נזק בצומת הגידים למעטפות או לגידים עצמם" ובדף הסיכום כתב "לעיתים נשאר חומר במעטפת החיצונית של השריר שלא נספג ושיאננו פוגע כלל בגידים העמוקים ברגל ואיננו גורם לדלקת פעילה כך הכשרות של העוף נשמרת"

עוד הביא הגרנ"י אבחנת הוטרנר ד"ר ר"מ ברמן לפני כשלושים שנה (הו"ד בס' כשרות וטריפות העוף מהגאון ר"ב אדלר שליט"א) שמוגלה שאינה נגיפית בעיקרה אינה מזיקה לגידים אך יתכן שבמשך הזמן ייפגעו הגידים ע"י המוגלה המיושנת ע"כ. והמעין בדבריו יראה שדיבר לגבי הליחה הקרושה במקום הפרק שלגביו עורר בעבר מו"ר הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל ובזה רואים בחוש שהגוש המוגלה גורם לקלקול הגיד (ואולי הוא ע"י התחככות בו) ואינו דומה לדלקת הנידונת, שבה רואים להדיא וגם יש לנו חו"ד מקצועית עדכנית ע"י וטרנר מומחה שאינה גורמת לקלקול הגיד, (מה שהביא בנוסף בשם ד"ר ברמן שמוגלה נגיפית אינה מזיקה לגיד, אף שדברים אלו תואמים דבריו איננו מביא סעד מהם, כיון שהמעין בדבריו שם יראה שלא כתב רק שמקור הדלקת אינה מהגיד) היוצא מכל זה שהלקותא שמכוחה עורר הגרנ"י את החשש אין בה חשש כלל.

טו. בשיחה הקצרה ששחתתי עם הגרנ"י, וכן ממכתבו השני מתברר שכל הגידין שטוען שיש בהם ריעותא ומפרסם תמונות אודותם, הם גידים שאינם קשורים ללקותא זו, שכפי שביארנו, הדלקת דבוקה על חלק מהגיד הרחב החיצון, ובה התברר למעלה מכל ספק, שאינה גורמת לגיד במקום שדבוקה לשום קלקול, וממילא אין בלקותא זו שום ריעותא לענין הגיד, ובודאי לא לשאר גידין שמוגנים על ידי הבשר שבינם לדלקת, והגידין שמפרסם כעת שמוצא בהם קלקולים, הם גידין אחרים, או בגיד הרחב למטה ממקום הדלקת, ובזה ודאי סיבת הקלקול אינה תוצאה מהדלקת אחרי שרואים בעינינו שאינה מקלקלת את הגיד במקום שדבוקה בו, אף במקום הדק ביותר.

טז. אלא גם לאחר בירור מוחלט זה, חותר הגרנ"י במכתבו (הבהרת דברים 2) להוכיח שהחומר המוזרק גורם הזיקות לגידים, ומכח זה מסיק וכותב "אחר שנתברר לנו בהוכחות ברורות שהזיקות גורמות נזק לגידים א"כ כיון שנעשה בעוף דבר הגורם לנזק בגידין, לכך לא יעזור בדיקה בהם דאין אנו בקיאים בבדיקת הגידין", ובמחכ"ת לא מצאתי בכל הוכחותיו אפילו צל ראיה וכמו שאבאר, כידוע בכל הכשרויות המהודרות נבדקים רגלי העופות כדי לאבחן בהם הקלקולים בצומת הגידין, זאת כבר למעלה מארבעים שנה מעת שהתגלו ע"י מו"ר הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל קלקולים בגידין באופן המטריף הנגרמות ממחלות שונות, ומאחר ובבדיקות בבדיקות אלו לא נמצא שכיחות קלקולים ברגל המוזרקת יותר מברגל השניה, וכיון שהקלקולים שהגרנ"י מפרסם אודותם אינם שונים בצורתם מהקלקולים הנבדקים במפעל, אלא שמקום המצאותם מקשה על ההבחנה בהם, ולכך אין שום סיבה לחשוב שגורם הקלקול בהם שונה מאותו גורם לטריפות שנמצאים במפעל, ומאחר וידוע לנו על מספר מחלות וסיבות שונות הגורמים לקלקול הגידים וגורמים אלו אין להם שום קשר לזריקה, וקיימים גם באלו המזריקים בחזה ובגף, לכך טעות היא לחשוב שמא הזריקה היא הגורמת לכך, בפרט בשעה שאין לנו שום סימוכין וסיבה לומר כלל, שיש בכח הזריקה לגרום היזק כל שהוא לגיד.

ומה שמפרסם הגרנ"י שמוצא רק בצד שמוזרק לתוכו, דבר זה לא יתכן כלל, שהרי הקלקולים שמפרסם של פסיקת הגיד וכיו"ב הם אותו סוג קלקול שמוצאים הבודקים במפעל וקלקולים אלו מוצאים בב' הרגלים בשוה ולא יתכן שדוקא הגידין שהתקלקלו ע"י הזריקה הם אלו שיעלמו מעיני הבודקים והקלקולים מחמת סיבות אחרים לא יעלמו מעיניהם, ולכך ברור בלא ספק שאם היה מחפש בצד השני בדקדוק גדול, ובאותה מידה שמחפש בצד שהזריקו, ודאי היה מוצא גם שם קלקולים בגיד, וממילא אין כאן שום ראיה וסמך שהגורם הוא הזריקה.

יז. הגרנ"י מביא ב' הוכחות שהזריקה מזיקה הא' ע"פ כתב מהגאון ר"נ פרנקל שליט"א מט' אד"א תשע"ד והביא משמו שהבודקים במשחטה מוצאים יותר טריפות ברגל המוזרקת מאשר ברגל השניה, ודבר זה אינו נכון ששאלתי לבודקים דבר זה ואמרו שלא רואים שום חילוק ביניהם והמעין במכתבו של הגרנ"י יראה שאומר זה

ע"פ דעת עצמו וזה תמוה כיצד ידע להבחין מהי הרגל המוזרקת שרק כיום פותחים ורואים סימן הלובן בראש השוק אבל באותו שעה לא היה כל דרך להבחין בכך וכנראה הסתמך שהיא בעד ימין וכפי שרואים כהיום אינו כלל גמור ועל כן איני רואה שום מקום להסתמך על טיוטה שנכתבה במסגרת הכולל לא על פי גורם מוסמך בשעה שהרב הכותב מתנער כיום מהדברים והבודקים ג"כ אומרים להיפך.

יח. הוכחה ב' מביא שבירר מגדל עופות שמזריקים בשוק, וגם מאלו שמזריקים בחזה, ורואים בבירור שהזריקות בשוק גורמות לפגיעה עצומה בעופות, שחלקם מתות, חלקם צולעות, צליעה שאינה עוברת, חלקם אינם מתפתחות ע"כ. ותמוה מאד שסבר להוכיח מזה שהזריקה משפיעה על קלקול הגיד, שהרי ודאי כיום לא יראו הרופאים בקלקול הגידים סיבה למוות, וא"כ אין המוות, סמך לקלקול הגידים, ובאמת מסתבר, שסיבת התמותה, היא מחמת מחלת הניוקאסל שכנגדה מחסנים את העופות, ומכיון שיעילות החיסון בחזה טובה יותר מבחינה רפואית, מאשר בשוק, שבחזה מתפשט החומר בגוף כראוי, משא"כ בשוק אינו מתפשט בגוף כראוי, ומחמת חוסר יעילות החיסון המוזרק בשוק, שולטת המחלה בעופות, וגורמת לתמותה גדולה יותר, ומסיבה זו גם נגרמת הצליעה הבלתי הפיכה, כיון שחלק מתופעות המחלה, היא פגיעה במערכת העצבים, הגורמת לשיתוק הרגלים, וזו גם הסיבה שחלק מהיצרנים נותנים הוראה להזריק דוקא בחזה ולא בשוק, כיון שיעילות החיסון פחותה כשהיא בשוק. בשיחה עם הגרנ"י העלה בפני השערה כיצד גורם הזריקה לטריפות, והוא ע"י שנשפך חלק מהחומר לתוך חלל הרגל עד מקום המפרק, ויכול לגרום לקלקול הגידים, ולא מחמת חריפות החומר שהרי במקום הלקותא לא גורם החומר לקלקול בגיד, אף במקום הדק ביותר, אלא חששו הוא ללחות שהנוזל יוצר (ויש לציין ששם לא נוצרת דלקת). והנה נידון כע"ז הובא לפני מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ע"י הרב צבי ליבוביץ שו"ב בכפר חיים אודות שנמצא מים בין הגידין וקבע בעל השבט הלוי בתשובה ח"ג ס"ק שאין לחשוש לזה שנפסקו הגידין, וא"כ גם כאן אין לחשוש שנוזל החומר גורם לפסיקת הגידין. ובלא"ה מבירור שעשיתי התברר שאף שיתכן כזו אפשרות, אך רוב פעמים לא נשפך החומר לחלל הרגל אלא מחלחל לתוך הקרום כפי שנראה מהלובן שיוצר, וא"כ לא יתכן לתלות בכך, ובשעת מעשה סברתי שבדק אפשרות זו אצל מומחים אך במכתבו לא מצאתי איזכור מענין זה ואולי הבין כן מדברי הגרנ"פ במכתבו אך שם הכונה שהחומר מתפשט בבשר לכיון מטה, ולא מתפשט לשאר איברים ולא שנשפך בעין, ומסוף מכתב הגרנ"י נראה שאינו ברור לו, האפשרות שהזריקה תקלקל הגידים ע"ש.

כ. **סיכום הענין:** אין שום סמך כלל לחשוש שהזריקות יכולות לגרום קלקול בגיד, וכל ההשערות שניסה הגרנ"י להוכיח מהם שהזריקה גורמת לקלקול הגידים, אין בהם ממש, וכל הקלקולים בגידים בודאי הם מהסיבות הידועות ואינו קשור לזריקה כלל, ואין שום חשש כלל מחמת הזריקות.

כא. ומה שמוצא טריפות בגידים אף שיצאו בכשרות מהמפעל, אין בזה מיחוש ואינו מן התימה כלל שהרי חז"ל כבר אמרו שמיעוט בע"ה הם טריפה, אלא שאנו סומכים על הרוב ורק כשנודע לנו טריפות חוששים להם, ובודאי אם נחזור בכל הבהמות והעופות שיצאו בכשרות לאכילה, ונבדקם בכל הי"ח טריפות, נמצא בהם מיעוט טריפה, ונאסור הנמצאים באכילה אך כל זמן שלא נודע לנו הטריפה אין בזה כל חשש כלל, דאולינן בתר רובא, ומה שאין נמצאים ע"י הבודקים הוא מחמת מקום המצאם והוא מיעוט שא"צ לחוש לה.

כב. אך מהחובה להתרות כי כידוע מחט בחלל הגוף הוא טריפה, מחשש שניקב אחד מהאיברים הפנימיים, והמצב הנוהג כהיום בכל הכשרויות, שנותנים לנכרי להזריק לתוך האפרוח כשהוא אך בן ב' שבועות, ובסטיה קטנה יכולה המחט להגיע למקום המטריף, הוא שערוריה נוראה ולענין זה אין חילוק היכן מזריקים, אם בחזה או בשוק או בגפה, הרי בסטיה של ס"מ מטריף, ואף שמעמידים משגיח על כך, הרי אין בכוחו להשגיח במאת האחוזים כידוע, ועל כן צריך לטכס עצה למצוא דרך שלא יצטרכו לחסן באמצעות הזרקה, וכל מי שיש בכוחו לפעול ולטכס עצה בדבר מחובתו לעשות כן, וזכות הרבים תלויה בידו (ולענין זה יש רוח פורתא בכתם הנוצר מהזריקה בשוק, שרואים על ידה שלא פגע באיברים הנטרפים ע"י המחט)

כג. היוצא לדינא: אין לנו שום סמך שהזריקה יכולה לקלקל את הגידים בשום דרך שהוא, ועל כן כל שלא מצאנו גידים קרועים או שאר אופנים המטריפים יכולים לאכול העופות בלא שום חשש ופקפוק כלל.

ויעזור השי"ת שלא ניכשל לעולם ועד
הכו"ח בתפילה שלא נכשל בדבר הלכה
מנחם מנדל הניג